

A nemzetiségi kérdés Romániában és a KRP feladatai

1. A mai Románia nem az “összes románok” /1/ egyesülése, hanem tipikusan soknemzetiségű állam /2/, amelyet az imperialista viszonyok rabló versailles-i rendszerének /3/, idegen területek megszállásának és idegen népek rabságba ejtésének alapján teremtettek meg. A román burzsoázia és a földesurak /4/ saját imperialista szándékainak megvalósítása során és egyúttal Európa imperialista államai azon megbízása céljából, hogy a Dnyeszter mentén a Szovjetunió ellen irányuló előőrsi állás /5/ létrejöttön, erőszakkal birtokba kerítették Besszarábiát, Erdélyt, Bukovinát, Dobrudzsát, a Bánátot s 6 millió moldvait, magyart, orosz, ukránt, bolgárt, németet, törököt stb. példátlan nemzeti elnyomásnak vetnek alá /6/.

2. A kapitalista és földesúri Románia sorsa a legszorosabban össze van kötve az imperialista viszonyok versailles-i rendszerével /7/. A gazdasági világválság a végletekig kiélesítette az összes imperialista ellentéteket, fokozta új imperialista háború közelségének veszélyét, és a versailles-i rendszer válságára vezetett /8/. Romániában a gazdasági válság különösen éles formákat öltött, és a rabságban tartott népek kizsákmányolásának és elnyomásának rendkívül erős fokozásával járt, ami még jobban fokozza a “Nagyrománia” megteremtése óta nem szűnő hatalmas nemzeti szabadságmozgalom növekedését.

3. A román uralkodó osztályok politikája a megszállott területeken kifejezetten imperialista gyarmati jelleget viselt és visel, ami a következőkben nyilvánult meg: ipari üzemek tervszerű áthelyezése a román vidékekre /9/, külön hitel- /10/, díjszabás- és adópolitika, amelynek célja a román fináncióka állásának megerősítése; románok felvétele a bankok és iparvállalatok igazgatóságaiba /11/, a hitelnek egyenlőtlen elosztása Órománia javára, magasabb adóterhek kivetése a megszállott területekre; olyan vasúti díjszabás, amely megkönnyíti áruk behatolását Óromániából a megszállott területekre; a helyi lakosság vagy nemzeti-, kultúr- és gazdasági szervezetek birtokában lévő földek és erdőségek elrablása /12/ stb.

A gazdasági válság és a Szovjetunió elleni háború előkészítésének fokozódásával kapcsolatban, valamint abból a célból, hogy a román proletariátus elmaradt rétegeit megvesztegesse /13/ és a román proletariátus és az elnyomott nemzetek proletariátusa között vizsályt keltsen /14/, a román burzsoázia tömegesen bocsátja el a magyar és egyéb nemzetiségi munkásokat és alkalmazottakat a vasúti szolgálatból, a vasipari üzemekből és általában az egész hadipar üzeimeiből, románokkal váltva fel őket. Az elbocsájtottak, még azok is, akiknek nyugdíjra van igényük, nem kapnak semmiféle segílyt. A román burzsoázia és a földesurak imperialista politikája megnyilvánul a városi kispolgárság helyzetét illetőleg is /15/. Iparosok és kereskedők tízezrei - zsidók, magyarok, ukránok, moldvaiak stb. - mentek tönkre, az elnyomott nemzetek városi és falusi intelligenciájára pedig kíméletlen szenvedéseket hárítottak a Iorga kormány által megvalósított “takarékosági” rendszabályok /16/.

4. A megszállott területek gyarmati jellegű kizsákmányolásának és a Szovjetunió elleni háború előkészítésének politikáját mindjobban erősödő vad üldözések kísérik, amelyek a munkás- és parasztmozgalom, valamint a nemzeti forradalmi mozgalom és elsősorban ezen mozgalmak vezére, a Kommunisták Romániai Pártja ellen irányulnak /17/. A tömeges letartóztatások, verések, kommunistáknak “szökésnél” elkövetett legyilkolásai (Doncsev stb.) mindennapi jelenséggé váltak. Egyúttal az okkupációs rezsim mindenütt jelentékeny mértékben rosszabbodott. A Iorga-Argetoian-kormány eltörölte az adminisztratív önkormányzat utolsó maradványait, és kinevezte a maga biztosait. A megszállott területek összes falvaiban csendőrőrsöket létesítettek. A csendőrök, akik kizárólag a románok soraiból kerültek ki, korlátlanul uralkodnak a moldvai, ukrán, orosz, bolgár, török, magyar, német és

szerb falvakban, és ténylegesen a helyi lakosság által tartatják el magukat. Az elnyomott nemzetek kulturális életének legcsekélyebb jelére kíméletlen üldözés a válasz. A kultúrszervezeteket (közművelődési egyesületeket, szövetkezeteket, sportegyesületeket stb.) széjjelrombolták, a nemzetiségek nyelvét az iskolákból, a bíróságokról, a hivatalokból és a diplomákból száműzték. A román kormány által kidolgozott új közigazgatási törvény nemcsak hogy megsemmisíti ténylegesen a helyi önkormányzatot, és az egész hatalmat a kormányprefektusok kezébe összpontosítja, hanem mindenekelőtt azt a célt tűzi maga elé, hogy a Románia által megszállott területek történelmileg kialakult különállását ezen területeknek részekre való osztása és az egyes részeknek román lakosságú kerületekhez való csatolása útján megszüntesse /18/, ily módon román "többséget" teremtsen, és az okkupációt biztosítsa.

Az egész országban elszórt zsidó dolgozó tömegek minden alkalommal, amikor a román burzsoázia szükségesnek találja, hogy a tömegek radikalizálódását számára kedvező mederbe vezesse le, pogromoknak vannak kitéve.

5. A román imperializmus, amely a forradalmi mozgalmat vad fehérterror segítségével akarja megsemmisíteni, egyúttal arra is törekszik, hogy a megszállott területeken bázisát egy erőltetett telepítés és románosítás segítségével erősítse /19/. A telepítés különösen Dél-Dobrudzsában öltött nagy mértéket, ahova az utóbbi néhány év alatt több mint 12.000 kuczoromán /20/ családot telepítettek Macedóniából és román családokat Óromániából. A közvetlen, Bulgáriával határos vidéken úgynevezett "stratégiai telepítést" hajtottak végre, mégpedig oly módon, hogy a helyi lakosságot román telepesekkel szorították ki, akik valamennyien katonai szolgálatban állott emberek és nagy nacionalisták. A telepések a helyi lakosság költségeire kapnak földet és lakóhelyet, míg e helyi lakosság jelentékeny része kénytelen volt Bulgáriába és Törökországba kivándorolni. A telepések, különösen a Macedóniából valók, fasiszta szervezetekbe egyesültek, és állig fel vannak fegyverezve.

Besszarábiában a román imperializmus a románoknak kijelentett moldvaiak /21/ erélyes románosítása útján igyekszik állásait erősíteni. A moldvai parasztság és városi kispolgárság széles tömegeit éppúgy elnyomják, mint az orosz, ukrán és zsidó lakosságot. A román burzsoázia a legkevésbé sem bízik ezekben az általa "románoknak" kijelentett emberekben. Az egész felsőbb közigazgatás, úgy a polgári, mint a katonai, teljesen Óromániából való románok kezében van. A moldvaiak - mégpedig csak a fiatalok, akik román iskolákat végeztek, és a román imperializmus pártjára szegődtek - csak másodrendű adminisztratív állásokat kaphatnak. A román burzsoázia nemcsak arra kényszeríti a moldvaiakat, hogy hadkötelezettségüknek Besszarábián kívül tegyenek eleget, hanem kis csoportokban különböző ezredek között osztja fel őket. A moldvai dolgozó lakosság válasza erre az okkupációs politikára ismételt forradalmi akcióban és Besszarábia moldvai, orosz, ukrán és zsidó lakosságának a nemzeti szabadságharc során mindjobban erősödő egységfrontjában áll.

Bukovinában a román imperialisták az ukrán lakosság nemzetiségének erőszakos megsemmisítésére irányuló politikát folytatnak, és az ukránokat "románoknak" jelentik ki, akik a volt Ausztria-Magyarország által való elnyomásuk következtében elfelejtették anyanyelvüket.

6. A román imperializmus nemzetiségi politikája a román burzsoázia és a földesurak közös érdekeinek érvényre juttatására törekszik. Ezt a politikát következetesen folytatja a liberális kormány, a nacionalista-caranista kormány és a Iorga-kormány /22/. Az, hogy a nacional-caranisták az adott pillanatban demagóg módon Erdély autonómiája mellett nyilatkoznak, amelyet nem adtak meg, amikor kormányon voltak, csak azt jelenti, hogy biztosítani akarják a nacional-caranista párt megingatott befolyását, be akarják csapni Erdély dolgozó

lakosságának széles tömegeit, és meg akarják akadályozni a nemzeti forradalmi mozgalom növekedését.

7. A román burzsoázia imperialista politikájának megvalósítása során az összes polgári pártokra támaszkodik. A román uralkodó osztályok imperialista politikájának egyik legfontosabb támasza a szociáldemokrácia. A román szociálfasiszták el akarják hitetni a tömegekkel, hogy a mostani Románia megvalósította az összes románok egyesítését, és mindenképpen leplezik a román imperializmusnak a román területeken üzött rabló politikáját. Annak idején a szociáldemokraták elsőnek szavaztak Erdélynek Romániával való "egyesítése" mellett. A szociáldemokraták állítólag a "tisztá osztályharc érdekében" a megszállott területeken határozottan a nemzeti forradalmi mozgalom ellen fordulnak. A román szociáldemokrácia, amely hű és buzgó szolgája a demokráciának, minden erejével arra törekszik, hogy a munkásmozgalmat, valamint a nemzeti szabadságmozgalmat a megszállt területeken, különösen Erdélyben és Bukovinában, gyengítsék. Doncsevnek, a kommunista párt és a Dobrudzsai Nemzeti Forradalmi Szervezet egyik vezetőjének aljas meggyilkolásával kapcsolatban a szociálfasiszták a "komitácsik" elleni harc ürügye alatt követelték a nemzeti forradalmi mozgalom ellen irányuló represszáliák fokozását.

A román imperializmus ilyen politikája mellett a Szovjetunió példája a szocialista ipar viharos növekedésével és a mezőgazdaság kollektivizálásával /23/, amit a munkások és parasztok legszélesebb tömegei jólétének szüntelen fejlődése kísér, a szovjethatalom nemzetiségi politikájával, amely a cárizmus által azelőtt elnyomott népek tucatjainak megadta a politikai és kulturális fejlődés szabadságát, és amelynek alapján a proletariátus Szovjet-Ukrajnában és az Autonóm Szocialista Moldova Köztársaságban új ukrán és moldvai, formáját tekintve nemzeti, tartalmát illetően pedig szocialista kultúrát épít, hajthatatlan béke- és leszerelés-politikájával, - a Szovjetunió példája nemcsak Besszarábiában és Bukovinában, hanem az összes többi megszállott területen is talpra állítja és mozgósítja a munkások és parasztok legszélesebb tömegeit, és egyúttal fokozza a kommunista párt befolyását és vezető szerepét a megszállás és a nemzeti elnyomás elleni harcban.

Az elnyomott nemzetek burzsoáziájának összenövése a román imperializmussal és a dolgozó tömegek nemzeti forradalmi harcának kiélesedése

9. Jelenleg Romániában az elnyomott nemzeteknek nincs egy polgári pártjuk sem, amely a nemzeti felszabadítást követné, vagy a román imperializmus által való megszállás ellen harcolna. A romániai mindjobban fokozódó forradalmi mozgalomtól való félelem, a Szovjetunió elleni háború előkészítését illetőleg meglevő közös érdek, a román imperializmustól kapott (bár minimális) odavetett konkok mindjobban Románia összes népei burzsoáziája egységes frontjának létrejövéséhez vezetnek.

10. Az erdélyi magyar pártnak, amely a katolikus és a protestáns egyház erős befolyása alatt áll, a magyar finánc-, ipar- és kereskedelmi tőke, valamint a földesurak érdekeit juttatja kifejezésre, és főképpen a zsirosparasztokra és a városi kispolgárságra támaszkodik, még nagy befolyása van a magyar lakosság összes rétegeire. Még szavakban sem megy tovább egy kultúraautonómia és egy olyan nemzeti kisebbségi törvény elfogadásának követelésénél, amely biztosítaná a nemzetközi szerződésekben megígért jogokat /24/.

Az erdélyi és bánati s z á s z párt a német ipari burzsoázia, a zsirosparasztok és a földesurak érdekeit fejezi ki, és lényegében teljes szövetségben van a román imperializmussal, bár igyekszik látszólagos ellenzéki útján megőrizni Erdély és Bánát német dolgozó tömegeire való befolyását.

A bukovinai ukrán nemzeti párt, amely ádáz hajszát folytat Szovjetukrajna ellen, és aktív részt vesz a "Vyzvolenie" nevű nemzeti forradalmi szervezet elleni harcban, szavakban nemzeti, kulturális jogokat követel. Azonban még az olyan követelésekért is, mint ukrán iskolák, az ukrán nyelv használatának joga, az ukrán nemzeti párt sohasem folytatott semmiféle tömegharcot, hanem igyekezett az egyezkedés és a román imperializmussal szemben való lakájkodás politikájának segítségével jelentéktelen eredményeket kialakítani. A legutóbbi parlamenti választásokon blokkot kötött a Iorga-Argetoianu kormánnyal, amiért jutalmul az ukrán dolgozó lakosság hóhérainak kezéből egy-egy mandátumot kapott a szenátusban és a parlamentben.

A dél-dobrudzsai bolgár kisebbségi párt nemcsak hogy nem folytat harcot Dobrudzsa nemzeti felszabadításáért, hanem támogatja a nacionál-caranista kormányt, mely Dobrudzsa fokozott ütemben való kolonizálására irányuló politikát folytat. A legutóbbi választásokon nem kötött formális blokkot a Iorga-kormánnyal, de valójában politikájával a Iorga-kormányt támogatta. A román imperializmussal szemben való lakájkodásával ez a kisebbségi párt szolgálja a bolgár fasizmust, és élvezi annak támogatását.

A dobрудzsai török kultúregyesület oly szervezet, amely a török nagyburzsoáziának módot ad arra, hogy az elmaradt török tömegeket befolyása alatt tartsa, és a román burzsoáziától egyes jelentéktelen konckokat kapjon.

A Bukovinában, Besszarábiában és Erdély egyes részeiben meglévő cionista pártoknak, amelyek ezen tartományok zsidó burzsoáziájának érdekeit juttatják kifejezésre, de befolyásukat kiterjesztik a zsidók dolgozó tömegei jelentékeny rétegeire is, legfőbb feladata az, hogy igyekezzenek ezeket a tömegeket elámítani, s őket nemzeti érzésük és elmaradottságuk kihasználása útján a forradalomtól elszakítani.

11. Azonban különösen nagy veszedelem a nemzeti forradalmi mozgalmat azoknak a burzsoá csoportosulásoknak a részéről fenyegeti, amelyek radikális és ellenzéki frázisokkal leplezik magukat, hogy az elnyomott nemzeti tömegeinek növekvő elégedetlenségét levezessék, és harci kedvüket fékezze. Ilyen szerepet játszik Besszarábiában a Stere-párt, amely nemrégiben még együtt haladt a nacionál-caranistákkal, most pedig állítólag a "Besszarábia a besszarábiaiaké" jelszó megvalósításáért, Besszarábia autonómiájáért harcol, és elsősorban a moldvai lakosságot igyekszik maga köré csoportosítani. Ezzel egyidejűleg Stere az adókat, adósságokat stb. illetően egy egész sor demagóg követelést állított fel, hogy így a tömegeket elvonja az osztályharctól és a nemzeti harctól /25/.

Ugyanilyen szerepet játszik Máramarosban és Óromániában a Lupu-párt, Dobrudzsában pedig a bolgár kisebbségi párt ellenzéki szárnya, amelyhez a Dobrudzsai Forradalmi Szervezet sok renegátja csatlakozott, és amely azért, hogy Dobrudzsa autonómiájának jelszavát adja ki, igyekszik a bolgár kisebbségi párt politikájában csalódott bolgár dolgozó parasztság tömegeit a maga számára megkaparintani.

Ugyanakkor Erdélyben és Dobrudzsában (Dobrudzsai Forradalmi Szervezet) az irredenta mozgalom bizonyos újjászületése tapasztalható, amely Magyarország és Bulgária burzsoáziájának támogatását élvezi, és a román imperializmus ellen irányuló "aktív" politika leple alatt igyekszik a mindjobban balra tolódó dolgozó tömegeket a harc forradalmi útjáról elvonni /26/.

Nagy veszedelmet jelent a nemzeti forradalmi mozgalom számára a cionisták erősen fasiszta és antiszemita pártja, amely olyan demagóg követelések alapján, mint a parasztadósságok eltörlése, olcsó hitel, a zsidó vagyon felosztása stb. nagy tevékenységet fejt ki Besszarábiában, Bukovinában és Erdélyben.

(...)

16. A KRP-nak semmi esetre sem szabad pusztán az egészen az elszakadásig elmenő önrendelkezési jogért való propagandára szorítkozni, mint ahogy ezideig jelentékeny mértékben csak ezt tette. Kötelessége az, hogy határozott és azonnali fordulatot érjen el a nemzeti elnyomás összes és mindennemű konkrét megnyilvánulásai ellen irányuló mindennapi harc szervezése és vezetése irányába:

a/. A nemzetiségi iskolák likvidálása, valamint a kétnyelvű rendszer bevezetése ellen; az anyanyelven tanító tandíjmentes iskolákért (a moldvaiak, ukránok, oroszok, magyarok, szászok, zsidók, bolgárok, törökök számára).

b/. A nyelvek egyenjogúságáért az állami, bírósági és községi intézményekben.

c/. A községtanácsok erőszakos feloszlatása ellen, az ország új közigazgatási felosztásáról szóló előkészületben lévő törvény ellen, az önkormányzat szabadságáért.

d/. Az elnyomott népek kultúrintézményeinek széjjelrombolása ellen; az elnyomott nemzetek dolgozó tömegei kultúrközművelődési stb. szervezeteinek teljes szabadságáért.

e/. A nem-román egyházak híveinek üldözése ellen, valamint a régi naptár szerint ünneplők üldözése ellen; az összes egyházak politikája osztálylényegének megmagyarázásáért és azért, hogy a nem-román egyházak üldözése ellen irányuló tiltakozó mozgalom az általános osztálymederbe terelődjék.

f/. A katonai okkupációs rezsim, a büntető expedíciók és a megszállott területeken elrendelt ostromállapot ellen.

g/. A nemzeti forradalmi szervezeteknek az illegalitásba való kergetése ellen és az összes nemzeti forradalmi szervezeteknek nyílt létéért.

h/. Az elnyomott nemzetekhez tartozó munkásoknak és hivatalnokoknak a vasúti szolgálatból, a hadiipari üzemekből stb. való elbocsátása ellen.

Az ellen, hogy az újoncoknak az adott nemzetiségű területek határain kívül kell katonai szolgálatot teljesíteniük.

(...)

Forrás: A KOMMUNISTÁK ROMÁNIAI PÁRTJÁNAK ÖTÖDIK KONGRESSZUSA

A KRP központi bizottságának kiadása (Moszkva), 1932., 96-106- oldal, - magyar nyelvű kiadás

JEGYZETEK

1.- A gyulafehérvári 1918. dec. 1-i nagygyűlés "határozata" mindjárt egy olyan cikkellyel kezdődik, amely az "összes román" kifejezést használva, eleve minden más nemzetet kizár - s persze mindenképp a magyarokat - az államélet bármiféle meghatározásából. A nagygyűlés egyébként önmagát mint "Adunarea natională a tuturor românilor..."-t nevezte meg. A nagygyűlés határozatának VI. cikkelye melegen üdvözli a "csehszlovák, ausztrómagyar, a jugoszláv, a lengyel és rutén nemzeteket", a felsorolásból épp csak a magyarokat felejtve ki. A magyar nacionalizmussal szembeni ellenszenv túl mondvascsinált érv e dolog igazolására, különösen, ha az "ausztró-magyar" nemzet üdvözlését is figyelembe vesszük, azét, amely végül is a központi hatalom valódi birtokosa volt.

2.- Kijelenteni, hogy Románia “soknemzetiségű állam”, igen fontos, különösen ma, amikor a Ceaușescu-“érában” még attól a kevés nemzeti jogtól is megfosztották az embereket, amelyeket a román “burzsoázia” vagy az ötvenes évek sztálinista fasizmusa meghagyott. Ceaușescu egyébként személy szerint is többször hangsúlyozta, hogy Románia egyetlen nemzet hazája, s ez a román. “Való igaz, hogy mi már régen bíraltunk bizonyos korábbi téziseket, amelyekről még fennállásának idején maga a Komintern is lemondott, s amelyek szerint Romániát soknemzetiségű állammak tekintették. Ez a tézis nem felelt meg a valóságnak, nem vette figyelembe, hogy az egységes román nemzeti állam megalakulása objektív szükségszerűség volt Románia fejlődésében; erről egyébként a maga idején Marx, majd még 1914-ben Lenin is beszélt. Az a tény, hogy Románia területén magyarok és németek, valamint más nemzetiségűek élnek, a történelmi fejlődés eredménye. Ezek a nemzetiségek századok óta együtt élnek és együtt dolgoznak a román néppel. Románia esetében nem lehet soknemzetiségű államról beszélni, mert ez különböző nemzetek egyesülését feltételezi, ez pedig nem állt és nem áll fenn Románia esetében.” N. C. interjúja, L’Unité, 1971. április 21.

3.- Jellemző módon a Moszkvában megszüvegezett jegyzőkönyv többnyire versailles-i rendezésről beszél. Már maga a tény is meglehetősen árulkodó abból a szempontból, hogy a “román területablások” ügyében az oroszokat csak az érdekli, amit a Szovjetunióból szakítottak le, vagy az, amit a Szovjetunió még magának megszerezhet.

4.- Az osztályszempontok demagógiájával a jegyzőkönyv szemmel láthatóan nem tud mit kezdeni; újra és újra kibukik a későbbiekben az az elmarasztaló véleményezés, amely egyfajta nacionalista tény(bár nem érdek-)szövetséget feltételez és bírál a román burzsoázia és a román proletariátus között.

5.- A “nyugati imperialista hatalmak” ekkorra már lemondtak a Szovjetunió megtámadásáról, ami a később történetekben bizonyítást is nyert. E kijelentés mögött “mindössze” a szovjet államrejon hagyományos paranoiditása rejtőzik. Szolzszenyicin lényeglátó és szarkasztikus sorai jellemzik ezt az ideológiai és gyakorlati magatartást a legjobban: “Az egész a francia vezérkar irányította. A franciáknak ugyanis nincs elég bajuk, ott nincsenek pártharcok s egyéb nehézségek, s csak füttentyeni kell nekik, máris masíroznak az intervenciós hadosztályok! Először 1928-ban állapodtak meg, de végül is nem jutottak közös nevezőre, s megszakadtak a tárgyalások. Akkor 1930-ra halasztották, de ezúttal sem született megegyezés. Végül 1931-re. Tulajdonképpen Franciaország maga nem is akart hadba lépni, csak lekanyarított volna magának (szervezői részesedésként) egy darabot a Dnyeper jobb partján elterülő Ukrajnából. Harcolni Anglia sem szándékozott, de megígérte, hogy ijesztésként kifuttatja flottáját a Fekete- és Balti-tengerre. (Fizetségül a kaukázusi olajat kapja.) S hogy kik fognak végül is harcolni? Hát zömben majd az a százezer emigráns, akik ugyan már rég szétszéledtek a szélrózsa minden irányában, de egy füttyszóra újra egybesereglenek. Azonkívül Lengyelország is fegyvert ragad (s ezért Ukrajna másik fele jár neki!), továbbá Románia (igazán félelmetes ellenfél; mindenki emlékszik ragyogó fegyvertényeire az első világháborúból), továbbá Lett- és Észtország (ezek a kis országok készséggel csapják sutba fiatal államberendezésük gondjait, s tömegeket küldenek majd csatázni).” A. Szolzszenyicin: A Gulag-szigetcsoport, I-II, München, 1975, 339-340. old.

6.- Jellemző a jegyzőkönyv kétes objektivitására, hogy az elnyomott népek felsorolásánál a moldovait említi elsőnek. Azon túl, hogy nem “ők” voltak a többségi elnyomott nemzet - hanem a magyarok -, ráadásul e “nemzet” meglehetősen mondvacsinált kreátuma a szovjet imperializmusnak. A “moldovaiak” románok; többségük, hírek szerint, a mai napig románul beszél, s etnikai-kulturális elszakításuk a románságtól éppoly aljas bűn, mint a román rezsimek próbálkozása, hogy az erdélyi magyarságot “leválasszák” az anyaországi magyarságról. Az igazság kedvéért ugyanakkor itt meg kell jegyezni, hogy a “román burzsoázia” és a “román kizsákmányoló” osztályok elnyomó politikai gyakorlata összehasonlíthatatlanul enyhébb, és ha lehet ezt mondani: emberibb volt, mint a Szovjetunióban élő népek akkori és a szovjet blokkban élő népek mai elnyomása. Ez persze korántsem jelenti azt, hogy egy “polgári-feudális” elnyomással a legcsekélyebb mértékben is egyet lehetne érteni, már csak azért sem, mert ezen belül is differenciálódott az elnyomás mértéke. Az elnyomás Erdélyben ugyanis összehasonlíthatatlanul enyhébb volt (a magyarság viszonylagos kultúrfőlényéből fakadóan), mint mondjuk az ázsiai szokások meghatározta Moldvában, Besszarábiában stb.

7.- A megfogalmazás egyértelműsíti: Románia Erdélyt és a többi területet a háborúban betöltött szerepe fejében kapta, nem pedig a dákoromán fantazmagóriák történeti “szükségszerűségei” alapján.

8.- A versailles-i rendezés, mint tudjuk, az 1939-es danzigi konfliktushoz vezetett. Az, hogy a jaltai megállapodás milyen *hasznos* helyzetet teremtett, e jegyzőkönyv ismeretében még félelmetesebbé teszi az analógiákat, s még megmagyarázhatatlanabbá a szovjet politikai vaktságot.

9.- 1945, vagyis a szovjet megszállás után ez csak részben ismétlődött meg. Időközben rájöttek ugyanis, hogy a kultúrdifferenciáltság miatt az, amire az erdélyi munkás képes, arra esetleg nem képes egy moldvai vagy egy olténiai munkás. E kultúrdifferenciáltság csak még inkább kihangsúlyozza azt, hogy Románia mily kevésbé homogén, egységes állam.

10.- Miután a vélt vagy valóságos magántulajdont megszüntették, s ez 1962-re, az ún. "kollektivizálás" befejezésével lezárult, az adó és díjszabás progresszivitásának tényszerű alapja megszűnt. S ezzel egyre nagyobb hangsúlyra tett szert az - állami hiteleknek megfelelő - állami szubvenciók igazságtalan kezelése vagy teljesen ésszerűtlen kiutalása. Az ország gazdasági életét ez persze némileg homogenizálta; az erdélyi gazdaság viszonylagosan magasabb színvonalát sikerült Órománia gazdasági nívójára leszállítani.

11.- Míg a második világháború előtt a románosítás csak az állami tulajdonban volt keresztülvihető (leszámítva a magyar érdekeltségek elsorvasztását román többségű vidékeken), addig az 1945 utáni időszakot, s különösen az 1948-as nagy államosításokat követően, amikor is a román állam tulajdonába került minden termelési eszköz, a magyarok és más nemzetek elnyomása, a munkások elbocsájtása vagy degradálása hihetetlen, a háború előtti korszakokkal összemérhetetlen arányokat öltött. Hogy ez akkor nem volt túl feltűnő, ez csak azzal magyarázható, hogy az akkori jogfosztások végtelen sorában ez csak egyik epizód volt.

12.- Mindez sok tekintetben "államosítást" jelentett, ami persze jogtalan voltukat még nem vonja kétségbe. Érdekes megfigyelni ugyanakkor, hogy az államosítással oly gyakran visszaélő szovjet mentalitás még ideológiai kompromisszumra is hajlandó, ha nacionalista-imperialista érdekei úgy kívánják.

13.- A jegyzőkönyv hangneméből kitűnik, hogy a román proletariátust az ország és Európa egyik legelmaradottabb munkásosztályának tekinti. Épp elmaradottságából kifolyólag ez az osztály meglehetősen homogén módon zárkózik föl a román burzsoázia nacionalizmusa mögött; vagyis "ellenforradalmi". Talán ezzel magyarázható a Szovjetunió és a Komintern azon próbálkozása, hogy a romániai elnyomott nemzetek proletariátusát nyerje meg mindenekelőtt az osztályharcnak, vagyis a szovjet érdekek (rejtett) képviselőjének. (Vö. még 4. jegyz.)

14.- E megfogalmazás alapján az az ideológiai megfontolás áll, miszerint a forradalmi megmozdulás kritikus és meghatározó tényezője az elnyomott nemzetek proletariátusa. Ez világlik ki elméletileg is Lenin kritikájából, amit Rosa Luxemburggal szemben fogalmazott meg: az elnyomott nemzetek proletariátusának nemzeti revendikalizmusa forradalmi, szemben ugyanezen nemzetek burzsoáziájának revendikalizmusával (vö. Lenin: A nemzetek önrendelkezési jogáról, 1. és 2. fejezet).

15.- Míg 1947-1953 között a kommunista államrezen *szinte* egyformán sújtott magyart és nem-magyart, a munkásság és a parasztság egalitárius kizsákmányolása révén, addig 1953 után a kizsákmányolás hangsúlya az elnyomott nemzetekre tevődött át; részben differenciáltak román és nem-román munkás-paraszt között, részben az egyéb egzisztenciák kényszerűen "lecsúsztak" munkássá, paraszttá.

16.- Nicolae Iorga kormánya: 1931. április 18. - 1932. május 31. A Iorga-kormány bukását nagymértékben az idézte elő, hogy Rist francia közgazdász, akit a francia kormány küldött Romániába a gazdasági élet tanulmányozása céljából, lesújtó jelentést küldött az ország gazdasági életéről, és a Romániának adandó francia kölcsön fejébe "a legszigorúbb takarékoskosságot, a felesleges kiadások leépítését, igazságos adóztatást, körültekintőbb gazdasági politikát s a gazdasági politika odakapcsolását követelte Franciaország érdekköréhez."

17.- A KRP vezetői és tagsága ebben az időben - és még nagyon sokáig - magyar-zsidó és elenyésző számban más, de csak ritkán román nemzetiségű egyének. Oka mindennek, hogy a revendikatív követelések Romániában és a román tudatban mindig is alárendelődtek a nemzeti szempontok mindenekelőttiségének. A nemzetközi szellemet, mely a társadalom megváltoztatását célzó minden törekvésnek ez időben csírája lehetett, csak az elnyomott, más - saját népektől többé-kevésbé elszakított - nemzetek képviselheték.

18.- Jellemző e próbálkozásra, hogy a román rezsim olyan adminisztratív igazgatóságokat hozott létre, amelyek nem a természetes nemzetiségi megoszlást vették figyelembe, hanem vegyes és a román lélekszám-aránynak kedvezőbb területi összevonásokat hoztak létre. A második bécsi döntés nagyjából figyelembe vette azt a specifikusan erdélyi tényt, hogy a különböző nemzetek földrajzilag horizontálisan különülnek el egymástól. Így Erdély felosztásában nem az első pillanatra kézenfekvőbb Nyugat- és Kelet-Erdély felosztás érvényesült, hanem a nemzeti realitások szempontjából *igazabb, igazságosabb* Észak- és Dél-Erdély. Ezzel szemben a két világháború között a román rezsim létrehozta a Temesvári Igazgatósághoz tartozó Nyugat-Erdélyt, és a Kolozsvári Igazgatósághoz tartozó Kelet-Erdélyt, melyek ilyen megoszlásban teljes nemzeti káoszt eredményeztek, s manipulálólágg hatottak a nemzeti lélekszám valóságos megállapítására. A szintiszta magyar vidékeket nagyobb, szintiszta román vidékekhez kapcsolták, így “természetes” volt a román többség. A mai meggyesítések is hasonló szellemben történtek.

19.- A trianoni diktátum megsértésével a román kormányzat települések egész sorát hozta létre, hogy a magyarok nemzeti homogenitását megszüntesse.

20.- Kucoromán: cutovlah; vagyis macedóniai román.

21.- Besszarábiában románok, zsidók, kis részben oroszok és ukránok éltek együtt. Az újkori orosz imperializmus persze napjainkig ezen az összetételen sokat változtatott. Természetesen nem szabad elfelejtenünk, hogy a zsidókat viszont épp a románok gyilkolták halomra 1940-42-es időszakban; l. erre vonatkozóan az ELLENPONTOK 1982/4-es számában közölt anyagot.

22.- 1930. június 7-13., majd 1930. október 10. és 1931. április 18. között a liberális G. G. Minorescu alakított kormányt, 1930. június 13. - október 10. között pedig a nemzeti-parasztpárti (national-tărănist) Iuliu Maniu. Iorga kormányfői működésére vonatkozóan lásd a 18. jegyzetet.

23.- A “kollektivizálás” címszó alá eső szovjet parasztság kizsákmányolásáról, néhol kiirtásáról most ne beszéljünk. A jegyzőkönyv történeti megállapításai azonban nem csak propagandisztikus frázisok. Erdély román megszállása nagymértékben a társadalmi pozitív változtatás szándékának megtörését is jelentette. Ez tűnik ki egy Budapesten nemrég napvilágot látott tanulmányból is: 1918-ban “Az erdélyi román nemzeti tanács (...) Bukarestbe küldött titkos üzenettel kérte a román megszállás azonnali megindítását, s korántsem csak a ‘18 évszázados román nemzeti célok’ (Vasile Goldiș szavai) megvalósítása, hanem az erdélyi *román* és magyar parasztmozgalom letörése végett.” (Mozgó Világ, 1982/6, 42. oldal)

24.- A jegyzőkönyv e megállapítása helyes, de nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a két világháború között az elnyomott nemzeteknek Romániában pártjaik voltak, kiadóik, annyi folyóiratuk, amennyi azóta soha. A kommunista rezsim hatalomra törésével ezek az intézmények rendre megszűntek, vezetőik börtönben végezték.

25.- Ez a megfogalmazás is mutatja, hogy a Szovjetunió nem az emberi és nemzeti jogok kivívását jelöli meg célnak a KRP számára, hanem rafinált demagógiával a KRP propagandamunkáját használja fel arra, hogy a szovjet területi igények számára egyfajta tömeglélektani helyzetet kreáljon.

26.- Az irredentizmus, szovjet megfogalmazásban: Románia területének felosztását célzó bármilyen próbálkozás vagy célzás, kivéve, ha a Szovjetunió területtrábló próbálkozásairól van szó.

27.- Emlékeztetünk arra, hogy lám, már 1930-1931-ben megjelenik e szovjet-fasiszta ideológiai érv, amely aztán milliók és milliók emberi meggyalázásához, lemészárlásához szolgáltatott jogalapot a magát marxistának nevező államhatalom részéről.

(A jegyzeteket Ara-Kovács Attila készítette.)